VERSLAG VAN DE ANATOMISCHE DAG OP DE VU TE AMSTERDAM
gehouden op 23 februari 1980

Aanwezigen: Bestuursleden: Gittenberger, Van Aartsen, Hopman, Van Bruggen-Gorter; leden: Asselbergs, Bank, Beersma, Berkhout, Van Bruggen, Butot, Coomans, Fehr-de Wal, De Groot, Haandrikman, Jonges, Joosse, Karnekamp, Karnekamp-Kraanen, Keulen, De Kubber, Lavaleye, Maassen, Moolenbeek, Mounoury, Neuteboom, Poker-Kraak, Rizzi, Van de Sman, Visser, De Vries, Stiva, De Winter; introducee's: Van Aartsen, Van den Broek en E. en M. Karnekamp.

Voorzitter Gittenberger opent om 10.45 uur de bijeenkomst. Hij doet dat met de kryptische uitspraak dat, hoewel de aanvang ruim een kwartier later plaats vindt dan aangekondigd op het convocaat, hij toch op tijd begint. De NMV bijeenkomsten, legt hij uit, hebben ook een sociale functie, zoals het verstevigen van de onderlinge contacten. De bijeenkomst was daarom officieus op tijd begonnen omdat op de geconvoceerde tijd iedereen gezellig aan het praten was onder het genoegen van een kopje koffie dat, zoals de traditie wil, ons door de gastheer, Prof. Dr. J. Joosse, werd aangeboden.

Gittenberger schetst vervolgens de bouw van de geslachtsorganen van de hermaphrodite Stylommatophoren op het bord. Hij benadrukt onderwijl dat de anatomie van een beest niet alleen zaligmakend is voor de soortbepaling. Bij determinatie moeten de anatomische kenmerken even zwaar wegen als de uiterlijke kenmerken van het huisje. Soms echter kan één der beide soorten-kenmerken doorslaggevend zijn. Ter illustratie geeft hij een doos door met Cylindrus obtusus en één met Arianta arbustorum. Dit zijn twee voorbeelden van nauw verwante slakkensoorten, waar de verwantschap alleen blijkt uit de anatomie van de beesten, daar de huisjes zeer verschillend zijn. Als voorbeeld van een auteur die in zijn beschouwingen beide kenmerken op een evenwichtige wijze betrekt noemt Gittenberger de "geniale malacoloog en zoon van een dominee" A. Schmidt.

Als tweede voorbeeld dat de anatomie wel eens doorslaggevend kan zijn vermeldt Gittenberger het geval Helix lucorum. H. pomatia is een beschermde soort en mag niet vrij worden verhandeld. Dit geldt niet voor H. lucorum. Het ministerie van Economische Zaken riep een keer de hulp in van Gittenberger om na te gaan of een handelaar, die ingeblikte escargots verkocht onder de naam H. lucorum, had gepoogd de bepalingen te ontduiken. Hier kon alleen anatomisch onderzoek de juistheid van de vermelde naam bevestigen, daar bij het klaarmaken van de slakken de beesten uit de huisjes worden gehaald. Over de preparatie vertelde Gittenberger dat hij de slakken tegenwoordig doodt in een waterige oplossing van nembutal, waarna hij ze overbrengt in 70% alcohol ter conservering. Joosse merkt op dat de sluitspier loslaat van de columella, indien de slakken in het vriesvak van een gewone ijskast worden bevroren. Het lichaam is dan zonder beschadiging of andere problemen uit het huisje te verwijderen.

De anatomische inleiding wordt besloten met het schema voor de indeling van de helicellinae in genera. Gittenberger deelt vervolgens slakken uit die tot deze subfamilie behoren. Gewapend met stereo-microscoop en pincetten kan een ieder met eigen ogen proberen na te gaan in hoeverre het door Gittenberger geschetste beeld klopt met de praktijk. Na veel zwoegen, waarbij niet alleen de inleider de helpende hand biedt, doch ook andere ervaren leden uit de NMV, zoals Butot en Maassen o.a., kan Gittenberger het gehoor ver-

tellen dat het geslachte beest een Cernuella neglecta is.

Na de lunch breekt de groep op in twee helften. De ene gaat door met anatomisch onderzoek. Gittenberger heeft gezorgd voor voldoende exemplaren van Zebrina detrita, Deroceras reticulatum, Cepaea hortensis, Cepaea nemoralis en Succinea putris, S. elegans, S. sarsi.

De andere helft van de groep volgt Prof. Joosse om, na een korte blik in de slakkenkwekerij, te luisteren naar een paar voordrachten van medewerkers van hem. Drs. J. Wijdenes vertelt over zijn onderzoek naar de hormonen die het geslachtsapparaat in Agriolimax reticulatus, Helix aspersa en Lymnaea stagnalis regulieren. Speciale aandacht werd gegeven aan de methode om eiwitkliеren dagenlang te kweken op voedingsoplossingen in glazen bakjes. In die toestand kan heel goed de invloed van toegevoegde hormonen gemeten worden met behulp van radioactiviteit.

Mevr. Dr. E.A. Meuleman vertelde over de parasieten die in mens en dier voorkomen, waarbij slakken in de overdracht een rol spelen. Zij demonstreerde hoe in het laboratorium de poelslak Lymnaea stagnalis besmet kan worden met Trichobilharzia ocellata. Zodra de parasiet in de poelslak rijp geworden is, treden cercariën naar buiten, die in het slootwater de zwemvliezen van eenden binnendringen en zich daar verder ontwikkelen. In het laboratorium worden hiervoor eendenkuikens gebruikt. Het onderzoek wordt gedaan om de invloed van de parasiet op de slak vast te stellen. Daarbij zijn de invloeden op de geslachtsorganen al heel duidelijk: deze blijven klein en de slak komt veelal niet tot sexuele activiteit.

Gittenberger had de volgende boeken ter inzage meegenomen. "Der Geschlechtsapparat der Stylommatophoren in Taxonomischer Hinsicht", Adolf Schmidt, Verlag K. Wiegant, Berlin (1855); "A Field Guide to the Land Snails of Britain and North-West Europe", M.P. Kerney en R.A.D. Cameron, Collins, London (1979); "De landslakken van Nederland", E. Gittenberger, W. Backhuys en Th.E.J. Ripken, Kon. Ned. Natuurhistorische Ver. (1970).

Rond half vier beginnen de meeste deelnemers moe maar tevreden terug naar huis te diffunderen en wordt het tijd de bijeenkomst te besluiten. Het was een fijne en leerzame dag, waarin Prof. Joosse gepoogd had het geestelijke voer in evenwicht te laten verkeren met lichamelijke versterkingen. Er was doorlopend koffie of thee en tijdens de lunch werd er zelfs soep geserveerd. De grotere opkomst aan leden dan de afgelopen paar jaren was voor de organisatoren uiteraard zeer verheugend en vormt een stimulans om dit type bijeenkomsten voorlopig voort te zetten. Alle eer aan Prof. Joosse en zijn medewerkers voor deze geslaagde dag.

H.J. Hopman